DOLEANTIE-NUMMER behoorende bij „De Reformatie" van 7 Februari 1936, 3e blad

Richting-drijvers en gehoorzame knechten.

II.

(Vervolg van het 2e blad.)

Het conflict dreigde, en zie... het is gekomen. Reeds ging het geroep van allen kant op: Naar uwe legertente terug o Israël, want niets, niets heeft deze schorsing met de waarheid Gods te maken. Die schorsing is alleen maar, wijl deze mannen ambtelijke dieven zijn. Ze willen de kerkelijke kas medenemen! Het is een schorsing voor roof!

En dat riep men zóó luide en zóó hard, dat metterdaad één oogenblik de stemme des volks overschreeuwd wierd!

Maar zie, ook onder dat rumoer liet het volk des Heeren zich door al dat sluw beramen toch geen oogenblik van de wijs brengen.

Neen, roept het uit alle oorden des lands, maar ge last die broederen om anders niet aan, dan om hun pal staan voor den Naam des Heeren!

Nu dan, in dien Naam des Heeren zal al hun hulpe staan!"

Zie, hier is sprake van het tarwegraan, dat sterft, achter Jezus aan. Zij hebben Mij vervolgd, ze zullen ook u vervolgen.

En God, in Wien hun hulpe was, gaf vrucht. Want het is niet bij een Synode-man, dat het lot der kerk berust en het is niet een man, die wandelt, dat hij zijn gang richt. God is Souverein.

En Christus houdt Zijn oecumenische Kerk, die de Apostolische Geloofsbelijdenis belijdt tegen alle richtingen van kerk en godsdienst in, in stand.

8. De richtingen in de Hervormde Kerk in 1934.

In 1934 publiceerde Prof. Haitjema een reeks voordrachten onder den titel: „De Richtingen in de Hervormde Kerk".

Daarin bespreekt hij de meest uiteenloopende godsdienstige en kerkelijke richtingen (partijen, secten), die naast elkander theologiseeren en practiseeren en „drijven" in de ééne Volkskerk, die aldus probeert om „als Volkskerk de gezinnen, geslachten, ja een geheel volk, te brengen onder het beslag van het Goddelijk Woord". Op de Jaarvergadering van Kerkherstel Oct. 1935 gaf Prof. Haitjema deze omschrijving van Volkskerk.

Achtereenvolgens passeeren dan de Groninger Godgeleerdheid en het Oud-Modernisme, de oudethische en de jong-ethische theologie, het Rechtsmodernisme en de Gereformeerde theologie de revue.

Van de laatste „richting" bespreekt hij dan Kohlbrugge, die weer actueel wordt als „voorlooper" van Barth — de z.g. confessioneele richting van Hoedemaker en de kerkelijke beweging van den Gereformeerden Bond.

In zijn Slotbeschouwing erkent hij, „dat er geen reden is om in de kerkelijke en theologische verwarring temidden waarvan wij leven, het argelooze standpunt in te nemen van de differentiatie in de opvatting van eenzelfde heilswaarheid, van welke differentiatie de verschillende richtingen in de Ned. Herv. Kerk de treffende openbaring zouden zijn".

Dat zou ook al heel naïef — of liever: schuldig en onwaarachtig zijn.

In zijn tweede conclusie poogt hij dan de klove tusschen rechtzinnig en vrijzinnig te loochenen door er op te wijzen, „dat wij in het Hervormd kerkelijk leven in een godsdienstige wereld vol dooreengeloopen kleuren verkeeren".

En dan poogt hij een andere scheidslijn te trekken dan die welke door de oecumenische Geloofsbelijdenis aller eeuwen in de drie Formulieren zoo scherp is gesteld door de Gereformeerde Kerken met het licht der Reformatie dat God haar gaf. Prof. Haitjema is op enkele punten aanhanger van Barths schema „wet-genade", en nu vindt hij deze principiëele klove: „De onoverbrugbare kloof tusschen een Christendom van het streven en een Christendom van het sterven", tusschen een historische religie der edelste menschelijkheid (hier verzamelt hij willekeurig de Aufklärung, en alle humanistische synthese bijv. ook in de Réveiltheologie plus de positief Gereformeerde belijdenis, zooals bijv. Kuyper dat verstond op één hoop!) en tusschen een heilsfeiten-Christendom waarin het „God-omneer" centraal is. (Hier is het „stervens-Christendom" zooals ik dat in een vorige schets teekende bedoeld, maar dan consequent in de Barthiaansche constructie. Het Heilsfeit van Christus' sterven en niets-willen-zijn-voor-God is meteen óns sterven aan onszelven en aan alles, ook aan onze kerk.

Dát heet bij de Barthianen: niets willen weten dan Christus en dien gekruist!

Kuyper was dan een man van het streven.

Hoedemaker o.a. een profeet van het sterven.

De derde conclusie is dat men zelfs tusschen de rechtsche groepen (partijen, richtingen) het diepgewortelde wantrouwen niet wegkrijgt met wat goeden wil.

Dat zijn de gevolgen van de ontwikkeling der partijen, richtingen in de kerk, zouden wij zeggen. Zulk een Kerk verliest juist haar greep op het volk, op de massa.

Prof. Haitjema ziet hier ook maar één weg: men moet elkander vinden aan den voet van Christus' Kruis.

Toen Hoedemaker, benauwd door de partijzucht in de kerk, brak met de Confessioneele Vereeniging, kwam hij tot de bekentenis: „Doleerenden en Hervormden, Liberalen en Orthodoxen, Gereformeerden en Ethischen, Anti-revolutionairen en mannen van de Chr. Historische Richting, allen zijn wij afgeweken, tezamen zijn wij onnut geworden."

Dát bedoelt Haitjema met aan den voet van het Kruis komen.

Doch Paulus en Barnabas praatten ânders, toen zij de groote twisting ontketenden om de waarheid Gods, om de belijdenis der oecumenische kerk omtrent Christus' kruis en omtrent de gansche Openbaring in de Heilige Schrift.

Prof. Haitjema heeft het zijn hoorders „niet verheeld, dat hij groote voorliefde heeft voor de theologische gedachtenwereld van een Dr Hoedemaker". Als hij het niet zoo ronduit had gezegd, konden we het toch wel vermoeden.

Prof. Haitjema neemt het Hoedemaker niet kwalijk, dat deze zich een tiental jaren onmiddellijk vóór de Doleantie zóó zeer tot Dr Kuyper voelde aangetrokken. „Wat hem in Kuyper boeide was juist het „oecumenisch"-cultureele. Hij kende hetzelfde hartstochtelijke verlangen als Kuyper naar de openbaring van de herkersteningsmacht van het Christendom voor het moderne leven. Eerst toen Hoedemaker bemerken ging, dat Kuyper de verwerkelijking van zijn idealen nastreefde buiten ieder Kerkstaat-ideaal om, stelde Hoedemaker zich tegenover hem. Herkerstening van geheel 't West-Europeesche leven te zoeken in individualistischen stijl, buiten Calvijns ideaal der theocratie om, werd voor Hoedemaker hoe langer hoe stelliger het kiezen van eigenwillige wegen." (Hoedemaker, a.w. blz. 177).

Heel de Kerk en heel het Volk, dat was zijn leuze.

Alleen in een Staat met den Bijbel, met een belijdende Kerk is de ware vrijheid.

Maar geen partij in den Staat met dat parool (zooals de partij van Lingbeek in onze dagen) neen, Hoedemaker kan niet anders dan buigen onder het „oordeel Gods" en wachten!

Hij breekt met de Confessioneele Vereeniging en weigert een partij op te richten op den grondslag van „Art. 36".

God zal het doen.

In „opmerkelijke wegen".

In wegen van „ontwikkeling" èn... „de daad". Maar de gehoorzaamheid van Kuyper en de zijnen heeft het geestelijk aspect van de gemeente Gods in Nederland veranderd, dât „sterven" onder den smaad der wereld en den ijverzucht der broederen heeft vrucht gedragen.

En wat de ontwikkeling der belijdenis betreft, die Da Costa zoo vurig begeerde en die Hoedemaker afwachtte... wáár heeft men artikel 36 getoetst aan het Woord?

Men leze toch het Rapport op de Synode van Utrecht, 1905. Dat is nog nimmer met de Schrift weerlegd. En sindsdien is het beroep op Calvijns „theocratische Staat" tegenover de klare uitingen der Heilige Schrift en tegenover de leiding des Geestes in de oecumenische Kerk in heel de wereld, ongeoorloofd.

Met een beroep op Calvijns practijk — tegen zijn hoofdbeginselen in — wordt de Schrift wederstaan en wordt de „Kerk-staat", de kerk als heerschende partij in den Staat, verdedigd.

Zij die Calvijns geloóf in de Schrift navolgen, staan daarom al weder in den hoek waar de slagen vallen. Waar het tarwegraan sterft... en vruchten draagt. Omdat God regeert.

Wat heeft de „Vaderlandsche Kerk" gedaan met de nog altijd officiëel erkende Belijdenis der Vaderen?

Overgegeven aan de willekeur der partijen in de Kerk.

Zal zij nog eens „Heel de Kerk en heel het volk" deze belijdenis onderwijzen?

Bijv. op de school van den staat.

Dan is er wel een harde greep op „de massa" noodig. Een „action directe", een „goede daad" op 't juiste moment!

Dat kan succes hebben.

Het water van de partijstroomingen wordt alvast troebel gemaakt door de dialectische „bewogenheid" van „Barthianen", die de tegenstelling zelfs niet meer zien tusschen de belijdenis der oecumenische kerk naar de „directe waarheid" der „Apostolische" Geloofsbelijdenis (en van de Schrift) en tusschen haar bestrijders. Van de modernen, ethischen, confessioneelen, gereformeerden, enz. enz. voegt zich een bonte mengeling achter het „stervens-Christendom".

Ook Hoedemaker wordt daarmee van de boven geschetste zijde weer „naar alle zijden actueel". Voor 't kerkelijk vraagstuk, maar ook voor vragen van nationalisme, democratie, liberalistisch staatsrecht, trekt hij, de „onbegrepen denker", thans de aandacht.

Haitjema ziet in Hoedemaker positief den man van het breede nationaal-Gereformeerde denken. Dr Boissevain beroept zich echter ook op Hoedemakers Kerk- en Staat-ideaal — doch deze schrapt het „Gereformeerde", want dat heeft steeds de eenheid gebroken, zegt hij. Hij heeft gelijk. De historie der kerk bevestigt dit.

Over Dr Boissevain een volgende maal.

A. JANSE.

„Heel de kerk en heel het volk."

..... Zoo beduidt dan in mijn artikel de uitdrukking „Volk des Heeren" die min of meer georganiseerde groep van belijders des Heeren hier te lande, die als groep zich van het leven onzer overige landgenooten onderscheidt en deswege als levenskring gesmaad en bespot wordt. En bij die groep, bij dien kring, bij dat zichtbaar als „Volk" optredend geheel nu sloten uw geestverwanten zich nimmer van harte aan. Ook gij zelf kent in Amsterdam b.v. dat volk niet. Eer ging De la Saussaye er u allen in voor, om dat volk, met betuiging van eerbied voor zijn vroomheid, als opgegeven te beschouwen, en de toekomst van onze Kerk te verwachten van een bekeering der modernen. Vriendelijk is De la Saussaye nooit voor dat volk geweest, vriendelijk wel altoos voor de Groningers en Modernen. Niet, dit voeg ik er uitdrukkelijk bij, om hun ongeloof, maar omdat hij van hen betere dingen hoopte voor de toekomst.

Kuyper, „Bedoeld noch gezegd", Schrijven aan Dr. J. H. Gunning Jr., 1885, blz. 17/8.

Scheiding en Doleantie.

Uit „Heraut" 12 Oct. 1884, No. 353:

„Hoe dezerzijds over de Scheiding in 1834 werd gedacht, behoeft niet nader uiteen gezet. Het Tractaat over de Reformatie is daarover duidelijk.

Ook hoe we over Kohlbrügge's afscheiding te Elberfeld denken, verheelden we niet.

Zonder twijfel waren we te Ulrum en te Elberfeld mee uitgetreden."

Uit „Heraut" 14 Dec. 1884, No. 364:

„In 1834 moest men doen, wat men deed. Men had geen andere keuze. En hadden wij behoord tot degenen, die derwijs door synodale despoten en ruwe knevelbaarden waren geringeloord geworden, we waren stellig meegegaan."

Twee citaten, door één onzer medewerkers ingezonden, ter overweging aangeboden.

K. S.

Houten en ijzeren juk.

Een houten of een ijzeren juk, — men kent ze uit de profetieën van Jeremia.

Tot hem was in het begin der regeering van Zedekia (zie Dr G. Ch. Aalders, Korte Verkl. Jer. II 33) het bevel gekomen, „banden en jukken op zijn hals te leggen". Hij moet, „wonderbaarlijk uitgedost" (Aalders, 38) verschijnen in het gezelschap van de buitenlandsche gezanten, die den zwakken koning van het twee-stammen-rijk willen overhalen tot een „gezamenlijke actie ten einde het juk van Babel af te schudden" (37). Jeremia moet zich daartegen in den naam des Heeren verzetten, en doet dit door een symbolische handeling: „om zijn hals draagt hij een houten juk, zooals de trekdieren voor den ploeg torsen.... In zijn handen heeft hij nog eenige van zulke jukken.... Deze reikt hij aan de vreemde gezanten over en voegt daarbij een boodschap in den naam zijns Gods die zij aan hunne heeren moeten overbrengen... Onderwerping aan Babel is het wat Jeremia door zijn eigen houding predikt, en waartoe hij de op bevrijding zinnende nabuurstaten opwekken wil... Een opstand tegen Babel kan geen gunstig gevolg hebben" (Aalders, 38). Laat ook de koning zich „liever onderwerpen aan Babels juk" (39).

Waarschijnlijk heeft toen Jeremia, ook al waren de onderhandelingen met die vreemde gezanten „op niets uitgeloopen" (41), gemeend, dat daarmee de kwestie zelf — geen incident immers, wijl de geloofs- en verbondstrouw ernee gemoeid was — niet van de baan was. In elk geval is waarschijnlijk, „dat Jeremia de zinnebeeldige handeling van het juk-dragen gedurende een reeks van dagen achtereen heeft voortgezet" (Aalders 43). Dit gaf toen aanleiding voor een conflict met Hananja, een valschen profeet, tegenstander van Jeremia. De „heftige gisting", die „door het optreden van Jeremia" was „ontstaan" „onder de valsche profeten, die het nationalistische streven aanvuren" (43), kwam „op zekeren dag tot